

ПРИСЛІВНИК

Прислівник – самостійна незмінювана частина мови, що виражає ознаку дії, стану, ознаку іншої ознаки або предмета й відповідає на питання **як? де? куди? звідки? коли? чому?**: *якісно виконувати, трохи засмучений, кава по-турецьки*.

Синтаксична роль. У реченні прислівник є найчастіше **обставиною**. (*Час даремно не минає*), рідше - **присудком** (*На серці сумно*), **означенням** (*Гості замовили каву по-турецьки*).

Розряди прислівників за значенням

Значення	Розряд	Питання	Приклади
Ознака дії	способу дії	<i>як? яким способом?</i>	<i>тихо, по-весняному, разом, холодно</i>
	міри і ступеня дії	<i>якою мірою? як багато?</i>	<i>дочиста, утричі, ледве, трохи</i>
	місця дії, напрямку	<i>де? куди? звідки?</i>	<i>ліворуч, знизу, здалеку, поблизу</i>
	час дії	<i>коли? з якого часу? відколи? допоки?</i>	<i>учора, зранку, ніколи, завжди</i>
	причини дії	<i>чому? з якої причини?</i>	<i>зопалу, спросоння, згарячу, чомусь</i>
	мети дії	<i>з якою метою? для чого? навіщо?</i>	<i>наперекір, напоказ, навмисне</i>
Ознака предмета	ознаки (пояснює іменник)	<i>який? яка? яке? які?</i>	<i>котлета (яка?) по-київськи, стежка (яка?) навпростець</i>

Ступені порівняння прислівників

Ступені порівняння можуть утворювати прислівники на **-о, -е**, які є похідними від якісних прикметників. Форми ступенів порівняння прислівників утворюються так само, як і в прикметників: *гучно – гучніше, більш гучно, найгучніше, найбільш гучно, якнайгучніше, щонайгучніше*.

При творенні форм ступенів порівняння прислівників відбуваються ті самі зміни приголосних, що й у прикметниках: *високо – вище, вузько – вужче, глибоко – глибше*.

Правопис прислівників

Орфограма	Правила	Приклади
букви и, і в кінці прислівників	и 1) після г, к, х ; 2) у прислівниках з префіксом по- Запам'ятайте: безвісти, восени, почасти.	<i>верхи, навпочіпки, по-заячи, по-панськи</i>
	і після букв, що позначають м'які або пом'якшені приголосні	<i>двічі, наодинці</i>
букви о, е в кінці прислівників	у прислівниках, утворених від прикметників і дієприкметників, у кінці переважно пишемо -о ;	<i>неждано, чисто, яскраво</i>
	зрідка, зокрема після шиплячих, пишемо -е , АЛЕ вороже та ворожо , сліпуче та сліпучо	<i>найвище, терпляче</i>

Написання складних прислівників і прислівникових сполучень

Спосіб написання	Прислівники, які утворені	Приклади
Через дефіс	від прикметників, займенників, порядкових числівників з префіксом -по і суфіксами -е, (-є), -и, -ему, -єму, -ому , а також по-латині	по-перше, по-київськи, по-східному
	за допомогою часток бозна-, будь-, казна-, хтозна-, небудь-, таки-, от	будь-як, колись-то, хтозна-де
	повторенням однакових синонімічних чи антонімічних слів	тишком-нишком, уряди-годи, часто-густо
	Запам'ятайте: без кінця-краю, будь-що-будь, віч-на-віч, де-не-де, десь-не-десь, з давніх-давен, з діда-прадіда, коли-не-коли, не сьогодні-завтра, пліч-о-пліч, тет-а-тет, усього-на-всього, хоч-не-хоч, як-не-як, хіть-не-хіть	
Разом	за допомогою прийменника(ів) + будь-якої частини мови (між ними не можна поставити означення)	заодно (за + одно), знадвору (з + на + двору), позавчора (поза + вчора)
	з декількох основ	горілиць, праворуч
	за допомогою часток аби-, ані-, де-, чи-, що-, як-	абияк, дедалі, щоранку
Окремо (прислівникові сполучення)	за допомогою прийменника + іменник (між ними часто можна поставити означення)	в (одну) ногу, на (наше) щастя
	два іменники + прийменник(и)	з року в рік, час від часу
	прийменник + прикметник чоловічого роду	в основному, у цілому
	по + збірний числівник	по двоє, по десятеро
	Запам'ятайте: без угаву, без зупину, будь ласка, до вподоби, до завтра, до ладу, до побачення, до речі, на добраніч, під силу, уві сні, усе одно, у стократ.	

Зауважте!

1. Прислівникові сполучення, що утворені поєднанням повнозначних **слів у різних відмінках**, пишемо **окремо**:

кінець	кінцем	одним	одна
↓	↓	↓	↓
(Н.в.)	(Ор.в.)	(Ор.в.)	(Н.в.)

2. Треба **відрізнати** прислівники від однозвучних сполучень прийменника з іншою частиною мови:

Повторювати вголос. – Заслухатися в голос Ніни Матвієнко.

↓	↓	↘
(присл.)	(прийм.)	(ім.)
	(прийм.) + (ім.)	

Працювати за багато. – Зустрітися за багато років.

↓	↓	↘
(присл.)	(прийм.)	(числ.)
	(прийм.) + (числ.)	

3. Частку **що** після прислівника пишемо окремо: *поки що*.

ПРИЙМЕННИК

Прийменник – службова частина мови, яка виражає залежність іменника, займенника, числівника від інших слів у словосполученні й реченні: трави в росі, узяти без дозволу.

Групи прийменників за походженням

Непохідні (первинні)	Похідні (вторинні)		
прийменники, які не походять від інших частин мови	утворенні складанням двох чи декількох непохідних прийменників	утворені поєднанням іменників і прислівників з непохідними прийменниками	утворені переходом слів інших частин мови в прийменники
з, за, між, над, під, по	здля, з-за, поміж	згідно з, назустріч, під час	близько, кінець, шляхом

Групи прийменників за будовою

Прості	Складні (пишемо разом, з першою частиною з-, із- - через дефіс)	Складені (пишемо окремо)
<i>без, близько, до, по</i>	<i>заради, з-над, з-попід, понад</i>	<i>на чолі, у зв'язку із, відповідно до</i>

Зв'язок прийменника з непрямыми відмінками іменника

Прийменники вживаються з іменниками в усіх відмінках, крім називного та кличного. Форму місцевого відмінка завжди поєднують з прийменником (у комп'ютері, на моніторі), інші відмінкові форми можуть бути з прийменниками чи без них.

Прийменники	Відмінки	Приклади
<i>без, біля, до, з-за, з-під, проти, серед</i>	родовий	<i>з-за хмар, без відповіді, до лісу, серед поля</i>
<i>навздогін, назустріч, наперекір, напереріз, усупереч</i>	давальний	<i>назустріч мені, наперекір батькові, усупереч твердженню</i>
<i>над, перед, під, поза</i>	знахідний, орудний	<i>над усе, над усім, під листя, під небом</i>
<i>на, об, о, по</i>	знахідний, місцевий	<i>на небі, на роботу, об землю, о першій годині</i>
<i>з (із, зі), між, за</i>	родовий, знахідний, орудний	<i>з дерева, з дерево (заввишки), з деревом</i>
<i>у (в)</i>	родовий, знахідний, місцевий	<i>у землю, у книжці, у тебе</i>

СПОЛУЧНИК

Сполучник – службова частина мови, яку вживають для сполучення однорідних членів речення або частин складного речення, що виражає смислові зв'язки між ними: Землю й небо пташки славословлять піснями.

Групи сполучників за значенням	
Сурядні	Підрядні
поєднують однорідні члени або рівноправні частини складного (складносурядного) речення	поєднують головну й залежну частини складного (складнопідрядного) речення
<ul style="list-style-type: none"> • єднальні: <i>і (й), та (і), і...і, ні...ні, ані...ані;</i> • протиставні: <i>а, але, та (але), проте, зате, однак;</i> • розділові: <i>або, чи, хоч, або...або, то...то, чи...чи, хоч...хоч, не то... не то, чи то...чи то</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • часові: <i>коли, як, доки, тільки, щойно, перед тим як, ледве;</i> • причинові: <i>бо, тому що, через те що, у зв'язку з тим що, оскільки;</i> • умовні: <i>якщо, якби, як, коли б, коли;</i> • мети: <i>щоб, аби, для того щоб;</i> • допустові: <i>хоч, незважаючи на те що, хай, дарма що;</i> • порівняльні: <i>як, ніби, мов, наче, неначе, мовби;</i> • з'ясувальні: <i>що, щоб, чи, як;</i> • наслідкові: <i>так що;</i> • міри та ступеня: <i>що, що аж, що й</i>

Групи сполучників за будовою		
Прості	Складні (пишемо завжди разом)	Складені (пишемо завжди окремо)
<i>і, й, а, але, та, чи, бо, як, коли, хоч</i>	<i>якби (як + би), щоб (що + б), зате (за + те), немов (не + мов)</i>	<i>тому що, дарма що, для того щоб, так що</i>

Зауважте!

1. Разом пишемо сполучники **мовби, немовби, немовбито, нібито, притому, причому** й подібні.
2. Через дефіс пишемо сполучники з підсилювальними частками **-бо, -но, -то: тим-то, отож-бо, тільки-но, тому-то.**

Групи сполучників за вживанням		
Одиничні	Повторювані	Парні
<i>а, але, зате, проте, однак, бо, коли: Караюсь, мучусь, але не каюсь.</i>	<i>і...і, ні...ні, або...або, то...то, не то...не то: Місяць...то виринав, то потопав.</i>	<i>хоч...але, не тільки...а й, як...так і, якби...то й: Як дбаєш, так і маєш.</i>

Сполучники й однозвучні слова

Треба **відрізнати** сполучники від однозвучних з ними повнозначних слів з прийменниками або частками, які пишемо окремо.

Сполучники	Однозвучні слова
<ul style="list-style-type: none"> • не мають лексичного значення; • не є членами речення; • не відповідають на питання; • можна замінити сполучником-синонімом; • здебільшого не наголошені 	<ul style="list-style-type: none"> • мають лексичне значення; • є членами речення; • відповідають на питання; • не можна замінити сполучником-синонімом; • на повнозначне слово падає наголос
<p>проте, зате (= але, однак): <i>Ніч за вікном проте чомусь не спиться.</i></p>	<p>про те, за те (прийменник із займенником): <i>Я думаю про те, що в мене є.</i></p>
<p>якби, якщо (= коли б): <i>Хто б дятла упізнав, якби не довгий ніс?</i></p>	<p>як що (частка із займенником), як би (прислівник з часткою): <i>Як би пес не вертівся, а хвіст позаду.</i></p>
<p>щоб (= аби): <i>Прийшов, щоб попрощатися.</i></p>	<p>що б (займенник з часткою): <i>Думав, що б сказати на прощання.</i></p>

Зауважте!

Сполучники **що, коли, як** потрібно відрізнати від однозвучних інших частин мови.

що	→	сполучник (≠ який, щось): <i>Знаю, що скоро повернуся.</i>
	→	займенник (= який або що): <i>Не зрадь дороги, що (яку) мати стеле.</i>
	→	частка (виражає здивування, вагання, докір): Що за шум учинився?!
коли	→	сполучник (= якщо , виражає відношення умови): <i>Людська душа втрачає дивоцвіт, коли любов її не зігриває.</i>
	→	прислівник (≠ якщо , виражає часові відношення): <i>Люблю, коли цвітуть каштани.</i>
як	→	сполучник (= коли, мов, якщо , виражає відношення часові, порівняльні, умови): <i>Засинають, як тільки вдарять морози.</i>
	→	прислівник (відповідає на питання як? яким способом? обставина): <i>Розкажи, як за горою сонечко сідає.</i>
	→	частка (виражає здивування, захоплення, докір): Як гарно навкруги!